

GEOGRAFSKA DIMENZIJA PROMJENA U SVJETSKOM TURIZMU NA PRIJELAZU IZ 20. U 21. STOLJEĆE

NIKOLA GLAMUZINA

Svijet je krajem 20. st. doživio brojne promjene koje su bile inicirane raspadom komunističkog bloka i blokovske podjele svijeta, kao i primjenom brojnih tehničko-tehnoloških inovacija koje su znatno izmijenile svakodnevni čovjekov život i cjelokupno gospodarstvo. Osim toga, te su promjene imale dalekosežne posljedice tako da su vidljive čak i na kulturološkom, duhovnom i ostalim segmentima života. Jedna od djelatnosti koje su doživjele značajne promjene je i turizam, posebno onaj međunarodni koji dobiva sve veću ulogu u svjetskom gospodarstvu. O promjenama u svjetskom turizmu može se govoriti s različitih aspekata: poslovnog, prostornog, političkog, ekološkog, legislativnog, arhitektonsko-građevinskog i dr. U ovom će radu biti govora o geografskoj dimenziji koja je vidljiva kroz prostornu disperziju turističke djelatnosti, pomicanje težišta turističkog razvoja na globalnoj razini, kao i pojavi novih turističkih sila na svjetskoj pozornici.

UVOD – O ZNAČENJU TURIZMA

Turizam je danas jedna od najbrže rastućih i sve značajnijih gospodarskih grana kojoj se u velikom broju zemalja, posebno onim razvijenijim, pridaje sve veća pozornost. Mada se u suvremenom smislu riječi pojavljuje još u 19. st., pravi je fenomen postao tek u drugoj polovici 20. st., kada iz desetljeća u desetljeće, pa čak i iz godine u godinu, bilježi dinamičan rast. Upravo zbog toga praćenju turističke statistike, kao i usmjeravanju turističkog razvoja, počele su posvećivati pozornost brojne institucije na nacionalnoj i internacionalnoj razini (agen-

cije, uredi, instituti, ministarstva, međunarodne organizacije). Turistička je djelatnost na nacionalnoj razini postala i predmet zakonodavnih propisa, porezne politike i prostornog planiranja, dok je na međunarodnoj razini postala predmet raznih bilateralnih sporazuma, kako onih iz ekonomske, tako i onih iz političke sfere (tipičan su primjer sporazumi o liberalizaciji ili ukidanju viznih režima upravo iz turističkih motiva). Suvremeni se turizam danas analizira s više različitih aspekata, a jedan od njih je onaj s obzirom na podjelu turista po zemlji iz koje dolaze, uslijed čega su oblikovani pojmovi domaćeg i međunarodnog turizma. Iako se značenje domaćeg turizma nikako ne smije

niti može zapostaviti ili umanjiti, međunarodnom se turizmu ipak posvećuje posebna pozornost iz više razloga. Činjenica je kako je najvažniji od njih ipak ekonomska dobit koju međunarodni turizam donosi, pogotovo kada se promatra sa stajališta priljeva deviza i sveukupne koristi za gospodarstvo pojedine zemlje. Turizam je ujedno i djelatnost koja je povezana s velikim brojem drugih gospodarskih grana zbog čega ima iznimno pozitivan utjecaj na njihov razvoj: poljoprivrednu i industrijsku proizvodnju, usluge prijevoza, građevinarski sektor, bankarske usluge, usluge osiguranja, kulturne ustanove, razne profesionalne usluge i ostale (Hall i dr., 2004). Upravo zbog toga on osigurava egzistenciju i zaradu znatnom broju stanovnika pojedine zemlje, regije ili lokalne zajednice. Međutim, osim ekonomskog aspekta postoje i druge strane turizma, ponajprije međunarodnog, o kojima se ne govori tako često, mada su ponekad od iznimne važnosti. Tako npr. međunarodni turizam ima veliku ulogu u kulturnoj nadogradnji čovjeka kroz upoznavanje s drugim kulturama. Također je bitan i psihološki aspekt i to stoga što se kroz putovanje i boravak izvan prebivališta čovjek upoznaje s drugim dijeovima naše planete i na taj način razvija toleranciju prema drugim ljudima te ujedno širi svoje duhovne horizonte. U sociološkom je pogledu posebno bitno širenje inovacija iz razvijenijih dijelova svijeta, iz kojih dolazi glavnina međunarodnih turista, a koje osim samih turista koristi i lokalno stanovništvo. Postoje i drugi aspekti turističkog razvoja, a jedan od njih je i prostorni koji najviše proučava geografija. Kao što je i za očekivati od jedne tako dinamične djelatnosti kao što je turizam, njegov je razvoj praćen brojnim i raznolikim geografskim promjenama. One su posebno izražene u suvremenom raz-

doblju zadnja dva desetljeća kada je svijet doživio velike i revolucionarne promjene u mnogih životnim sferama. Mada su neke od njih imale i negativan utjecaj (pri tom se u prvom redu podrazumijevaju političke i gospodarske krize), činjenica je kako to nije zaustavilo snažan zamah koji međunarodni turizam nastavlja bilježiti, a o čemu jasno svjedoče i statistički podaci o turističkom prometu i prihodima.

PROBLEM DEFINICIJE MEĐUNARODNOG TURISTA

Zbog uloge koju turizam ima u raznim sferama suvremenog društva, od kojih su neke spomenute u dosadašnjem dijelu teksta, na međunarodnoj razini, kako regionalnoj, tako i globalnoj, djeluju razne organizacije s ciljem jačanja turističkog razvoja, poboljšanja marketinga, kao i prikupljanja statističkih podataka. Danas veliku ulogu ima Svjetska turistička organizacija (World Tourism Organization – WTO) koja se, uz ostale aktivnosti, posebno posvećuje prikupljanju i publiciranju turističke statistike. O njenom značenju govori i činjenica kako je, mada je od svog osnutka u razdoblju između dva svjetska rata djelovala kao neovisna organizacija, od 2003. stavljena pod okrilje Organizacije ujedinjenih naroda (OUN) te je na taj način dobila status agencije OUN-a specijalizirane za turizam (zbog čega se od tada koristi kratica UNWTO). Mada je riječ o organizaciji koja okuplja najveći dio zemalja svijeta (njih 154), još uvijek postoje neriješena pitanja koja umnogome otežavaju usporedbu statističkih podataka o turističkom prometu između pojedinih zemalja članica. Jedan od tih problema proizlazi iz činjenice da na razini UNWTO-a još uvijek nije definiran pojam međunarodnog turista. Na prvi se pogled može učiniti kako u samoj

definiciji međunarodnog turista ne može biti ništa sporno budući da se taj pojam odnosi na ljude koji se iz turističkih motiva upućuju i borave u određenoj destinaciji pri čemu prelaze granicu matične zemlje. Međutim, praksa pokazuje kako statističke službe prilikom prikupljanja podataka o međunarodnim turistima u raznim dijelovima svijeta primjenjuju neki od sljedeća četiri načina definiranja (sl. 1):

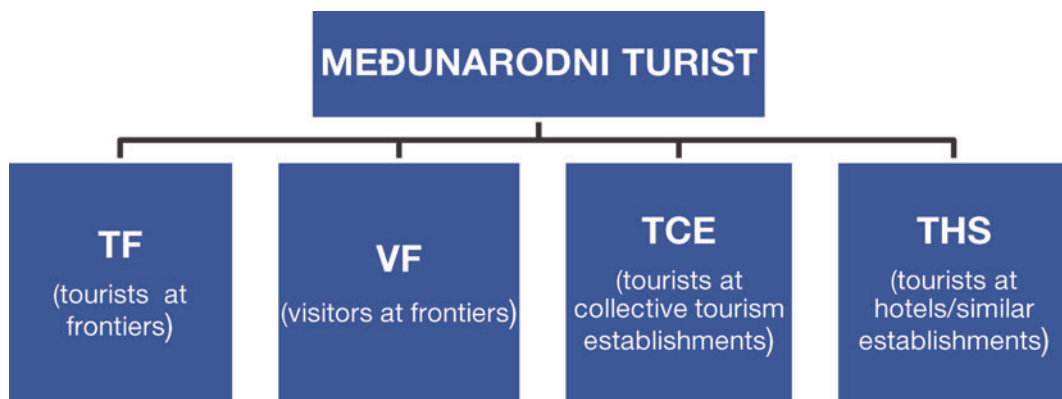
1) Pristup koji koristi najveći broj zemalja označuje se kraticom TF (*tourist arrivals at frontiers*) i u skladu s njim međunarodnim se turistom smatraju svi strani državljani koji su, prilikom dolaska iz turističkih motiva, ostvarili najmanje jedno noćenje u državi koju posjećuju. Prema tome, riječ je o metodološkom pristupu koji ne uzima u obzir jednodnevne posjete.

2) Pristup koji se primjenjuje u znatno manjem broju zemalja, poznat pod kraticom VF (*visitor arrivals at frontiers*), proizlazi iz šireg shvaćanja pojma međunarodnog turista budući da uključuje i jednodnevne posjete, tj. međunarodne turiste koji nisu ostvarili ni jedno noćenje u državi koju su posjetili.

3) Pristup poznat pod skraćenim nazivom TCE (*tourists arrivals at collective tourism establishments*) poimanje međunarodnog turista oblikuje na osnovi statističkih podataka o noćenjima koji se prikupljaju iz komercijalnih smještajnih objekata (hotela i njima sličnih objekata, nautičkih luka, kampova, kućanstava).

4) Pristup THS (*tourist arrivals at hotels and similar establishments*) uzima u obzir samo međunarodne turiste koji ostvaruju noćenja u hotelima i sličnim objektima (motelima, pansionima, prenoćištima i sl.).

Prema tome, svaka od 154 zemlje članice Svjetske turističke organizacije primjenjuje jednu od četiri definicije pojma međunarodnog turista. Stoga se na prvi pogled može učiniti kako su podaci, koje publicira UNWTO-a o broju međunarodnih turista u zemljama članicama, međusobno neusporedivi. To je u određenoj mjeri točno kada se promatra s gledišta samog shvaćanja pojma međunarodnog turista. Najveći dio zemalja primjenjuje pristup TF u definiranju pojma međunarodnog turista i smatra se kako je riječ o najpreciznijoj definiciji. S druge strane, jedini od navedena četiri pristupa

Sl. 1. Načini definiranja pojma međunarodnog turista u svjetskoj statistici

koji bi se mogao nazvati „problematičnim“ je VF, dok između ostala tri ne postoji znatna razlika. Naime, pristup VF pod pojmom međunarodnih turista registrira ne samo one strane državljanke koji ostvare najmanje jedno turističko noćenje u određenoj zemlji, nego i jednodnevne posjete zbog čega može dati krive podatke o razmjerima međunarodnog turizma u nekoj državi. Činjenica je kako taj pristup ipak koristi vrlo mali broj zemalja i to pretežno onih koje imaju otočna obilježja (Australija, Japan, Novi Zeland, Tajvan, Ujedinjeno Kraljevstvo), pa stoga u njima gotovo svi međunarodni turisti u pravilu ostvare najmanje jedno noćenje. U takvim slučajevima definicija VF postaje identična definiciji TF (isto vrijedi i u slučaju Južne Koreje u kojoj međunarodni turisti, zbog zatvorenosti državne granice sa Sjevernom Korejom, jednim susjednom s kojim Južna Koreja ima kopnenu granicu, moraju ostvariti najmanje jedno noćenje). Nadalje, bitno je naglasiti kako definiciju VF uglavnom primjenjuju statističke službe u zemljama u kojima je međunarodni turizam slabo ili vrlo slabo razvijen (kao što su npr. Alžir, Ekvador, Lesoto) pa se stoga ne dobiva iskrivljena slika o razmjerima međunarodnog turizma u svijetu. Jedini je relevantni izuzetak Vijetnam koji, ponajprije zbog primjene definicije VF, bilježi znatan broj međunarodnih turističkih dolazaka – čak 5,1 milijun u 2010. – zbog čega se ta azijska država približava poznatim razvijenim turističkim zemljama (kao što je Portugal koji je iste godine zabilježio 6,9 milijuna međunarodnih turističkih dolazaka).

PROMJENE U SVIJETU – NOVI POTICAJI TURIZMU

U razdoblju od zadnjih dvadeset godine svijet je doživio značajne promjene u goto-

vo svim segmentima života. Mnoge su se od njih iznimno pozitivno odrazila na turizam, pogotovo na njegovu međunarodnu komponentu. O tome jasno govore podaci o broju međunarodnih turističkih dolazaka u svijetu koji je porastao sa 435 milijuna (1990.) na čak 940 milijuna u 2010. (indeks 216). Taj je rast pratilo povećanje prihoda od međunarodnog turizma koji su porasli s 262 milijarde američkih dolara na 919 milijardi u 2010. (indeks od čak 350). Ti statistički pokazatelji najbolje govore o impresivnim razmjerima razvoja međunarodnog turizma, zbog čega ne čudi pozornost koju pojedine zemlje, kao i međunarodne organizacije, pridaju turizmu. Postoje brojni činitelji zbog kojih je turistička djelatnost doživjela tako dinamičan razvoj tijekom protekla dva desetljeća (Hall i Page, 2002), a analiza istih oduzela bi previše mjesta i vremena. Stoga će na ovom mjestu biti dovoljno izdvojiti one najvažnije koji se mogu podijeliti u tri skupine: političke, gospodarske i društvene.

Politički činitelji zaslužuju posebnu pozornost budući da su oni u promatranom razdoblju imali najveće značenje te su se pozitivno odrazili i na gospodarske i društvene činitelje. Kao najvažniji se može navesti završetak hladnog rata uslijed sloma komunističkog sustava. Na taj je način završena podjela svijeta na dva međusobno suprotstavljena bloka. Uslijed toga došlo je do otvaranja do tada politički zatvorenih država zbog čega su one počele bilježiti sve veći broj međunarodnih turista. Raspadom velikih državnih zajednica (kao što su bili Sovjetski Savez, Jugoslavija ili Čehoslovačka) nastale su nove neovisne države koje su se počele samostalno brinuti za svoj turistički razvoj i sve se jače uključivati u međunarodni turizam. Zbog toga su se na turistič-

koj karti svijeta pojavile nove države koje do tada na njoj uopće nisu bile ili su imale potpuno marginalnu ulogu u međunarodnom turizmu (kao što su npr. Rusija, Ukrajina, Poljska, Bugarska ili Estonija). Političke su promjene potaknule ukidanje viznih režima i raznih drugih ograničenja u cirkulaciji ljudi preko državnih granica, što je rezultiralo sve većom pokretljivošću svjetskog stanovništva. Svjetski fenomen demokratizacije svijeta, koji se najbolje ogleda kroz pad brojnih diktatorskih, autoritativnih i jednostranačkih režima, omogućio je uključivanje u međunarodni turizam novim destinacijama gotovo u svim dijelovima svijeta. O tome najbolje govore primjeri zemalja bivšeg komunističkog bloka u Europi, kao i latinskoameričkih država koje su bile pod vojnim diktaturama, a koje danas predstavljaju respektabilne destinacije u međunarodnom turizmu s tendencijom kontinuiranog turističkog rasta. Također je potrebno imati na umu i sve važniji proces političkih integracija, tipičan predstavnik kojih je Europska unija, unutar kojih su znatno ublažene ili gotovo u potpunosti srušene barijere slobodom protoka ljudi, robe i kapitala, što je dodatno povećalo pokretljivost međunarodnih turista.

Gospodarski činitelji ni u kom slučaju ne mogu biti zapostavljeni, kako zbog same činjenice da turizam predstavlja jednu od važnih gospodarskih djelatnosti (Williams, 2009), tako i zbog znatnih promjena koje je svjetsko gospodarstvo doživjelo tijekom protekla dva desetljeća. Za turizam je posebno važna sve veća konkurencija u turističkoj ponudi, što je izravan rezultat spomenutog političkog otvaranja pojedinih država. Uslijed toga izražen je trend pada cijena turističkih usluga, ponajprije u sektoru smještaja. Deregulacija u sektoru zračnog prometa potaknula je dinamični razvoj

niskotarifnih prijevoznika koji su utjecali na znatno obaranje cijena usluga zračnog transporta (Boniface, Cooper, 2001). S druge strane, sve jača konkurencija u području cestovnog prijevoza rezultirala je istim trendom i u tom segmentu suvremenog prometa. Primjena digitalnih tehnologija u poslovanju (internet) i komunikaciji (mobiteli) gotovo iz korijena su promijenili suvremeno turističko poslovanje te su omogućili lakši, brži i jeftiniji marketing, ugovaranje i plaćanje turističkih usluga, kao i informiranje o pojedinim destinacijama. Zbog toga se bilježi sve veći broj malih i srednjih poduzeća koja pružaju turističke usluge ili se u svom poslovanju sve izraženije povezuju s turističkim sektorom. Međunarodne integracije u tržišnom i monetarnom pogledu dale su poticaj turizmu kroz povećanje pokretljivosti međunarodnih turista.

Društveni činitelji ne mogu biti razdvojeni od prve dvije skupine i na neki su način rezultat i političkih i gospodarskih činitelja. Opća društvena liberalizacija, koja je zahvatila najveći dio zemalja svijeta, pa čak i one u kojima još uvijek nisu na vlasti demokratski režimi, omogućila je brže i lakše kretanje međunarodnih turista. Pad političkih barijera potaknuo je pobuđivanje zanimanja za nove destinacije tako da se može reći da suvremeni turist sam traži destinaciju umjesto da mu ona bude servirana, kao što je prije bio slučaj. Sve se to odrazilo na pojavu i razvoj novih motiva koji pokreću suvremene turiste i poticajno djeluju na razvoj novih selektivnih oblika turizma (Prentice, 2004).

GEOGRAFSKE PROMJENE

Dinamičan je razvoj međunarodne komponente svjetskog turizma tijekom zadnja dva desetljeća popraćen promjenama u raspodjeli turističke aktivnosti po kontinentima. Naime, od 50-ih godina 20. st. pa sve

Tab. 1. Raspodjela međunarodnih turističkih dolazaka po kontinentima 1990. i 2010.

KONTINENT	BROJ DOLAZAKA (u mil) 1990.	UDIO 1990. (%)	BROJ DOLAZAKA (u mil) 2010.	UDIO 2010. (%)
AFRIKA	17 738	4,0	63 427	6,8
AUSTRALIJA	5 152	1,2	11 600	1,2
AZIJA	65 532	14,9	277 418	29,5
J. AMERIKA	7 722	1,7	23 500	2,5
SJ. AMERIKA	85 081	19,4	126 200	13,4
EUROPA	258 224	58,8	437 652	46,6
SVIJET	439 449	100,0	939 797	100,0

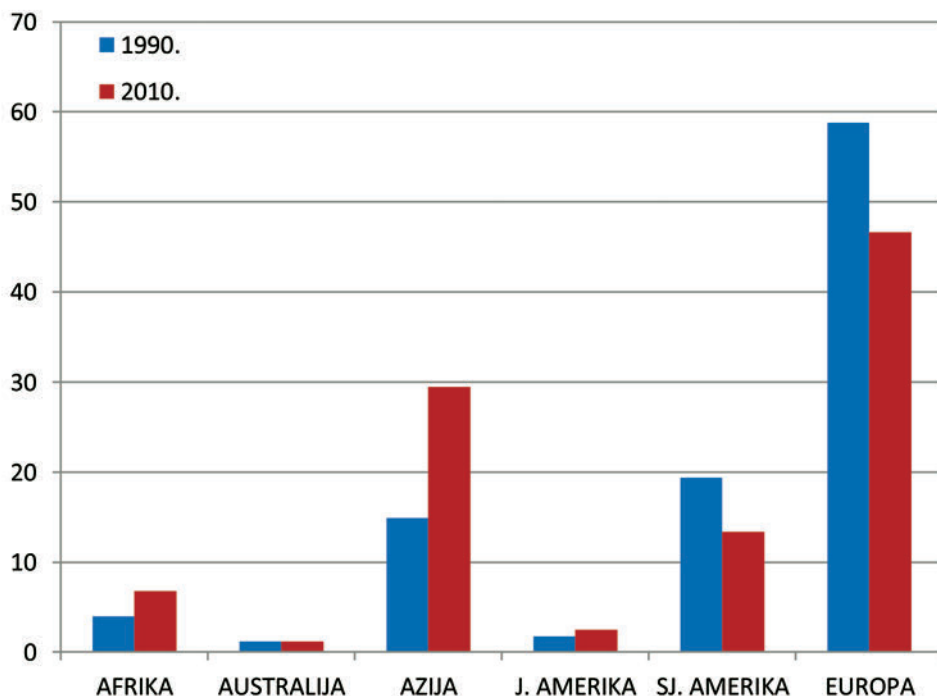
Izvor: Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006 UNWTO tourism highlights, Madrid, 2011

do završetka hladnog rata nije bilo naznaka bilo kakvih značajnijih promjena na svjetskom turističkom tržištu. Danas je jasno kako promjene do kojih je došlo tijekom zadnjih 20 nisu samo privremene nego kako je riječ o svjetskom trendu.

Prva je značajna promjena posljedica otvaranja novih destinacija širom svijeta, ponajprije na azijskom kontinentu, uslijed čega je došlo do porasta udjela Azije u međunarodnom turizmu na svjetskoj razini (tab. 1). Statistički podaci UNWTO-a pokazuju kako je azijski kontinent u promatranom dvadesetogodišnjem razdoblju udvostručio svoj udio te da na njega trenutno otpada gotovo 30% međunarodnih turističkih dolazaka. Istovremeno je udio europskog kontinenta značajno opao (za 1/8 ili 12%), dok je manji pad zabilježio i sjevernoamerički kontinent, mada ne tako dramatičan (za 6%). Ostali su kontinenti uglavnom stagnirali u turističkom razvoju iz čega je vidljiva njihova sporedna uloga u svjetskom turizmu. U razdoblju od 1990.-2010. Azija je pretekla Sjevernu Ameriku i počela se približavati Europi koja je u istom periodu zabilježila negativan trend (sl. 2). Dinamičan razvoj Azije ukazuje na postupno skretanje glavnih turističkih

tokova koji su sve do 1990. bili dominantno usmjereni prema europskom i sjevernoameričkom kontinentu. Činjenica je kako sve veći broj međunarodnih turista, pogotovo onih koji potječu iz Europe, Sjeverne Amerike i Australije, pokazuje sve izraženije zanimanje za turističke destinacije u Aziji. Osim atraktivnosti azijskih zemalja, veliku ulogu u njihovoj turističkoj ekspanziji imaju i cijene turističkih usluga koje su znatno niže u odnosu na one na drugim kontinentima. Međutim, često se previdi još jedna činjenica, a to je sve jači gospodarski razvoj azijskih zemalja zbog čega se, iz godine u godinu, sve veći broj njihovih državljana uključuje u međunarodni turizam. O tome govore i statistički podaci koji pokazuju da najveći broj međunarodnih turista u azijskim zemljama ne potječe iz Europe, Sjeverne Amerike ili Australije, nego upravo iz drugih (pretežno susjednih) azijskih država. Kada se govori o turističkom razvoju Azije, tada je potrebno istaknuti kako u njemu prednjači ponajprije pacifički dio tog najvećeg kontinenta tj. zemlje istočne i jugoistočne Azije. Sekundarno je žarište turističkog razvoja sredozemni, jugozapadni dio azijskog kontinenta, dok južna, središnja i sjeverna Azija imaju

Udio u %

Sl. 2. Udio kontinenata u međunarodnim turističkim dolascima svijeta 1990. i 2010.

marginalnu ulogu. Prema tome, jasno je kako područje istočne i jugoistočne Azije ne preuzima glavnu ulogu samo u industrijskoj proizvodnji svijeta, nego se i značajan dio međunarodnog turizma „prebacio“ u te dvije regije.

Približavanje Azije Europi još je bolje vidljivo iz podataka o raspodjeli prihoda od međunarodnog turizma po kontinentima (tab. 2). Naime, radi se o gotovo dramatičnom smanjivanju razlike između ta dva kontinenta, koja je 1990. iznosila 32,5%, na svega 10,8% (2010.). Baš kao i kod međunarodnih turističkih dolazaka, Azija je u promatranom razdoblju sustigla i prestigla Sjevernu Ameriku u pogledu prihoda od međunarodnog turizma. Upravo podaci o

prihodima pokazuju kako se ne radi o beznačajnom fenomenu nego kako je riječ o snažnom iskoraku azijskih zemalja na svjetskoj turističkoj pozornici. Slično kao i kod međunarodnih turističkih dolazaka, ostala tri kontinenta imaju sporednu, čak bi se moglo reći marginalnu ulogu u međunarodnom turizmu (sl. 3), a odnosi među njima nisu se značajnije promijenili. Dakle, slobodno se može reći kako i u pogledu prihoda od međunarodnog turizma azijski kontinent bilježi sve izraženiju dinamiku, zbog čega se s pravom smatra kako će tijekom narednih desetljeća, uz uvjet da se zadrži sadašnji trend rasta, preuzeti vodeću ulogu u međunarodnom turizmu.

Analiza najpospećenijih zemalja svijeta

Tab. 2. Raspodjela prihoda od međunarodnog turizma po kontinentima 1990. i 2010.

KONTINENT	PRIHODI (u mlrd USD) 1990.	UDIO 1990. (%)	PRIHODI (u mlrd USD) 2010.	UDIO 2010. (%)
AFRIKA	7 508	2,8	44 205	4,8
AUSTRALIJA	7 315	2,7	39 400	4,3
AZIJA	49 056	18,2	277 067	30,1
J. AMERIKA	4 946	1,8	20 600	2,3
SJ. AMERIKA	64 328	23,8	161 600	17,6
EUROPA	137 006	50,7	376 208	40,9
SVIJET	270 159	100,0	919 080	100,0

Izvor: Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006 UNWTO tourism highlights, Madrid, 2011

1990. i 2010. ne pokazuje tako velike promjene kao što je to slučaj s raspodjelom međunarodnih turističkih dolazaka i prihoda na razini kontinenta. U društvu 10 najposjećenijih zemalja 1990. (tab. 3) nema velikih iznenađenja budući da se radi o tradicionalno razvijenim turističkim državama.

Primjetno je kako je čak šest država pripadalo europskom kontinentu, a uz tri sjevernoameričke zemlje, na popisu je i Kina, kao jedini predstavnik Azije. Vidljiv je i veliki odmak Francuske, kao turistički najposjećenije zemlje svijeta, u odnosu na SAD, kojemu je pripalo drugo mjesto. Ulazak Kanade u

Tab. 3. Deset najposjećenijih zemalja svijeta 1990.

RANG	DRŽAVA	DOLASCI (u mil)
1.	FRANCUSKA	52,5
2.	SAD	39,4
3.	ŠPANJOLSKA	34,1
4.	ITALIJA	26,7
5.	AUSTRIJA	19,0
6.	UK	18,0
7.	MEKSIKO	17,2
8.	NJEMAČKA	17,0
9.	KANADA	15,2
10.	KINA	10,5

Izvor: Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006 UNWTO tourism highlights, Madrid, 2011

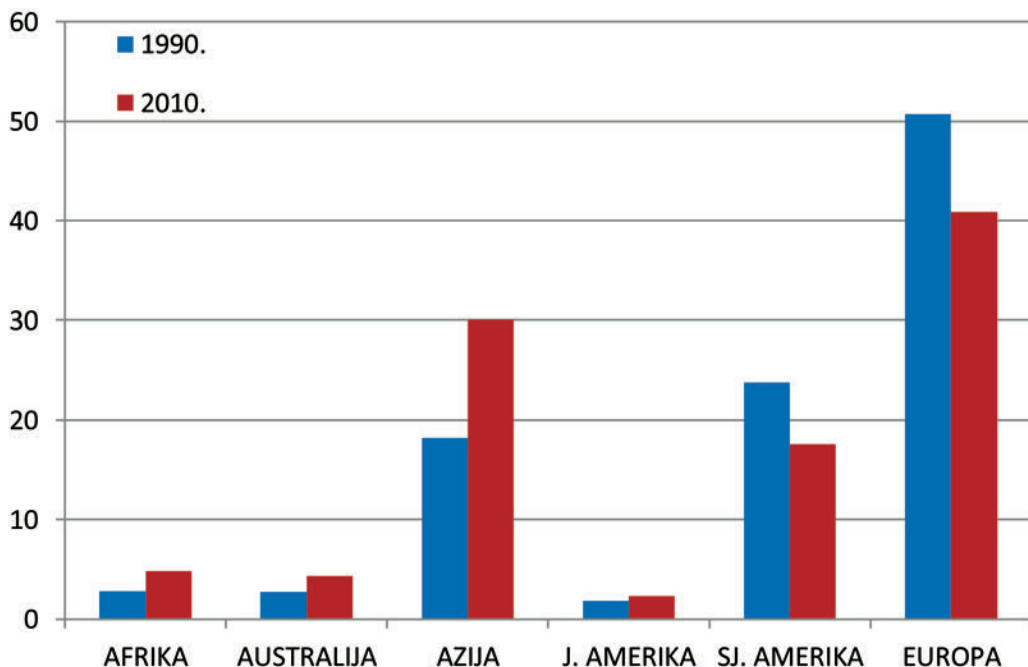
Tab. 4. Deset najposjećenijih zemalja svijeta 2010.

RANG	DRŽAVA	DOLASCI (u mil)
1.	FRANCUSKA	76,8
2.	SAD	59,7
3.	KINA*	55,7
4.	ŠPANJOLSKA	52,7
5.	ITALIJA	43,6
6.	UK	28,1
7.	TURSKA	27,0
8.	NJEMAČKA	26,9
9.	MALEZIJA	24,6
10.	MEKSIKO	22,4

*ne uzimajući u obzir Hong Kong i Macao koji se promatraju izdvojeno

Izvor: Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006 UNWTO tourism highlights, Madrid, 2011

Udio u %

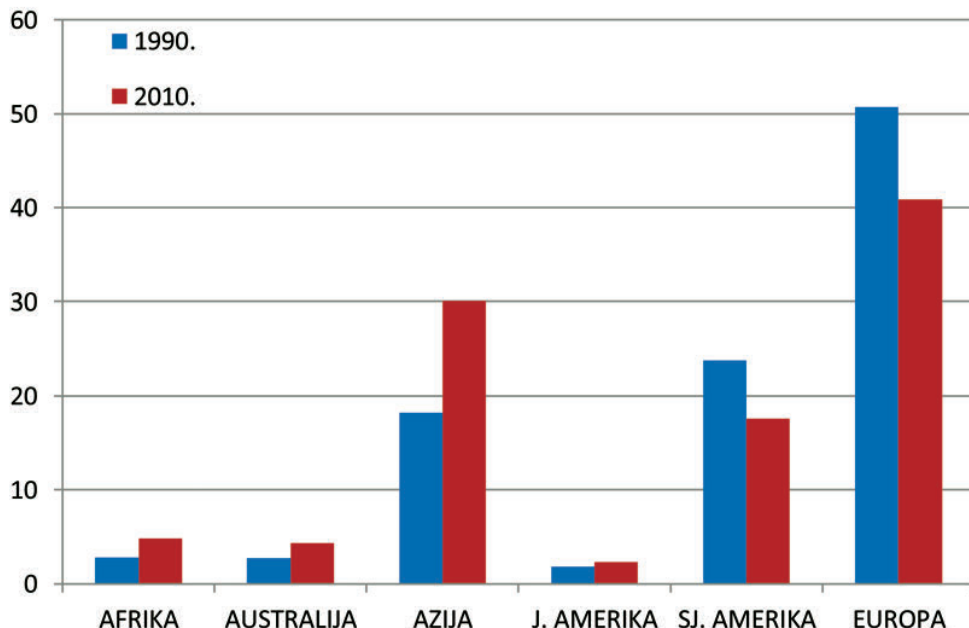
Sl. 3. Udio kontinenata u prihodima od međunarodnog turizma svijeta 1990. i 2010.

skupinu najposjećenijih ne treba čuditi budući da je to posljedica smještaja te sjevernoameričke države u susjedstvu SAD-a koji emitira veliki broj međunarodnih turista tijekom svake godine. Također je vidljivo kako se već 1990. Kina uspjela probiti u skupini 10 najposjećenijih na svijetu, što je rezultat ograničenog političkog otvaranja te azijske zemlje koje je započelo u drugoj polovici 1980-ih godina.

Nakon 20 godina situacija u skupini 10 najposjećenijih zemalja svijeta se promijenila u pogledu zastupljenosti pojedinih kontinenata (tab. 4). Europski je kontinent zadržao primat s tim što je 2010. bio zastupljen s pet država (Austrija je ispala iz skupine najposjećenijih), na drugo se mjesto

probila Azija (s tri predstavnika), a sjevernoameričke su zemlje smanjile broj predstavnika na dva (zbog odlaska Kanade iz te skupine). Od azijskih su se zemalja Kini pridružile Turska i Malezija, dvije države koje su tek krajem 20. st. započele sa značajnijim uključivanjem u međunarodni turizam. Primjetan je veliki skok Kine s 10. na treće mjesto s tim što ne zaostaje znatno za drugoplasiranim SAD-om. Kada se govori o Kini tada je potrebno imati na umu kako se podaci o turističkom prometu za tu azijsku državu prikupljaju odvojeno od dva teritorija koja su integralni dio Kine. Pri tom se misli na Hong Kong i Macao koji su krajem 20. st. vraćeni pod kineski suverenitet nakon dugotrajnog razdoblja britanske i por-

Udio u %

Sl. 3. Udio kontinenata u prihodima od međunarodnog turizma svijeta 1990. i 2010.

Tab. 5. Deset zemalja s najvećim prihodima od međunarodnog turizma 1990.

RANG	DRŽAVA	PRIHODI (u mlrd USD)
1.	SAD	43,0
2.	FRANCUSKA	20,2
3.	ŠPANJOLSKA	18,5
4.	ITALIJA	16,5
5.	UK	15,4
6.	NJEMAČKA	14,2
7.	AUSTRIJA	13,4
8.	ŠVICARSKA	7,4
9.	KANADA	6,3
10.	MEKSIKO	5,5

Izvor: Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006 UNWTO tourism highlights, Madrid, 2011

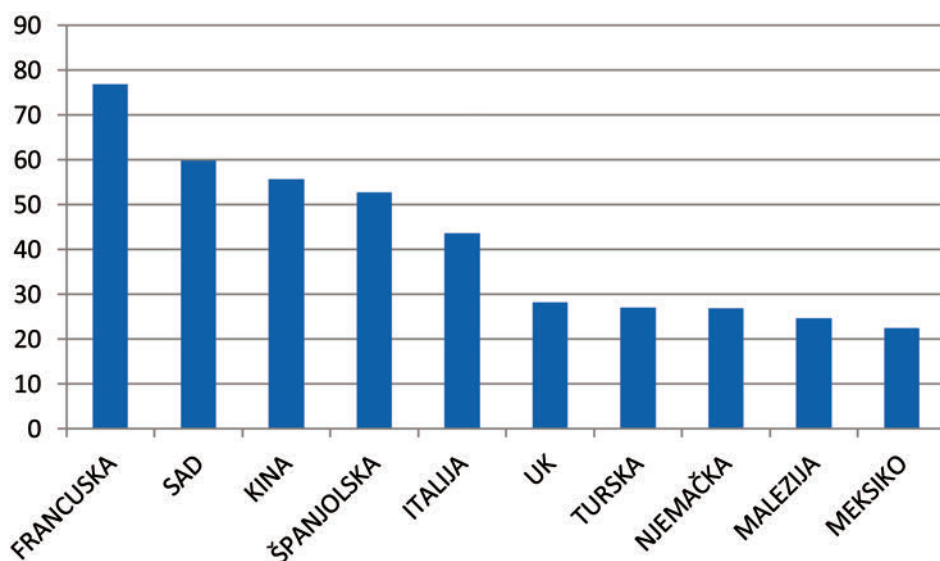
Tab. 6. Deset zemalja s najvećim prihodima od međunarodnog turizma 2010.

RANG	DRŽAVA	PRIHODI (u mlrd USD)
1.	SAD	103,5
2.	ŠPANJOLSKA	52,5
3.	FRANCUSKA	46,3
4.	KINA*	45,8
5.	ITALIJA	38,8
6.	NJEMAČKA	34,7
7.	UK	30,4
8.	AUSTRALIJA	30,1
9.	HONG KONG (Kina)	23,0
10.	TURSKA	20,8

*ne uzimajući u obzir Hong Kong i Macao koji se promatraju izdvojeno

Izvor: Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006 UNWTO tourism highlights, Madrid, 2011

Dolasci u mil

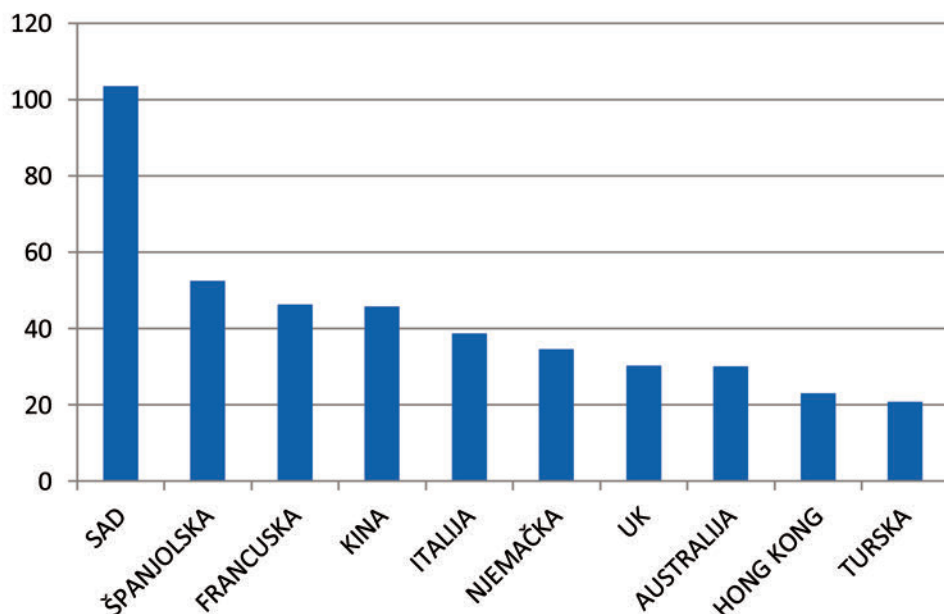

Sl. 4. Deset najposjećenijih zemalja svijeta 2010.

tugalske uprave. Povratak u okrilje kineske države nije uključivao promjene u pogledu društveno-političkog sustava, a oba su teritorija zadržala široku samoupravu. Jedan od elemenata te samouprave je i članstvo u pojedinim međunarodnim organizacijama, jedna od kojih je i Svjetska turistička organizacija, gdje Hong Kong i Macao imaju status pridruženih članova. Stoga se podaci za ta dva dijela Kine publiciraju odvojeno od ostatka države. Još jedan novi element u raspodjeli broja međunarodnih turističkih dolazaka je i povećanje prednosti Francuske, najposjećenije zemlje svijeta, u odnosu na druge države, a može se uočiti i sve veća razlika između prvih pet država u odnosu na drugu skupinu (sl. 4).

U pogledu prihoda od međunarodnog turizma primjećuje se kako su skupinu 10 zemalja koje su 1990. ostvarile najveću zaradu tvorile isključivo europske i sjevernoameričke zemlje (tab. 5). Uočljiva je potpuna dominacija europskih država koje su zauzimale čak sedam mjesta u skupini 10 zemalja s najvećom zaradom. Među njima su sve tradicionalno razvijene turističke zemlje, a jedino eventualno iznenađenje mogla je biti Kanada, koja je zauzela deveto mjesto iz razloga koji su već objašnjeni kod analize najposjećenijih zemalja svijeta te godine. Primjetna je razlika između prihoda koje je 1990. ostvario SAD u odnosu na drugoplasiranu Francusku, a koji su bili čak dvostruko veći.

Prihodi u mlrd \$

Sl. 5. Deset zemalja s najvećim prihodima od međunarodnog turizma 2010.

Dvadeset godina kasnije situacija se znatnije promijenila, ponajprije u pogledu zastupljenosti europskih država na koje je 2010. otpadalo pet mjesta (tab. 6). Azijskim predstavnicima, kojih 1990. uopće nije bilo u skupini prvih 10 zemalja, pripala su tri mjesta, a po jedno Sjevernoj Americi i australskom kontinentu. SAD su i dalje zadržale prvo mjesto u odnosu na drugoplasiranu Španjolsku, koja je zamijenila mjesto s Francuskom. Pri tom je zadržan gotovo isti

odnos između dvije prvoplasirane zemlje budući da je SAD imao gotovo dva puta veće prihode od Španjolske. Upada u oči ulazak Kine na četvrto mjesto, te njeno neznatno zaostajanje za Francuskom koja je zauzela treće mjesto, kao i za Španjolskom na drugoj poziciji (sl. 5). Stoga su u bliskoj budućnosti može očekivati izbijanje Kine na drugo mjesto u pogledu zarade od međunarodnog turizma.

ZAKLJUČAK

Promjene koje su se dogodile u turističkom sektoru na prijelazu iz 20. u 21. st., inicirane promjenama u političkoj, gospodarskoj i društvenoj sferi suvremenog života, imaju i geografsku dimenziju. Ona je izražena ponajprije kroz pomicanje geografskog težišta međunarodnog turizma, kako u pogledu broja turističkih dolazaka tako i po pitanju prihoda od međunarodnog turizma. Uzrok tomu je otvaranje novih destinacija i dinamičan gospo-

darski razvoj azijskog kontinenta, pogotovo njegovog istočnog i jugoistočnog dijela. Sve jači turistički razvoj država tog dijela svijeta promijenio je turističko-geografsku sliku naše planete i doveo je azijski kontinent na drugo mjesto po broju međunarodnih turističkih posjeta i prihodima od međunarodnog turizma. Mada Europa još uvijek dominira međunarodnim turizmom, u razdoblju od 1990.-2010. ona je ipak zabilježila smanjenje udjela u ukupnom broju međunarodnih dolazaka i u prihodima od međunarodnog turizma, baš kao i Sjeverna Amerika. U istom je razdoblju u Aziji registriran najdinamičniji turistički razvoj te se tijekom narednih desetljeća, pod uvjetom da se nastavi sadašnji trend, može očekivati njeno izbijanje na prvo mjesto u međunarodnom turizmu. Kina se tijekom promatranog dvadesetogodišnjeg razdoblja probila u sam vrh turistički najvažnijih zemalja svijeta te se, kao nova turistička sila, ubrzano približava čelnoj poziciji.

LITERATURA

BONIFACE, B., COOPER, C., 2001: *Worldwide destinations – the geography of travel and tourism*, Butterworth – Heinemann, Oxford

HALL, C. M., PAGE, S. J., 2002: *The geography of tourism and recreation - environment, place, and space*, Routledge, London

HALL, C. M., WILLIAMS A. M., LEW, A. A., 2004: Tourism: conceptualizations, institutions, and issues, u: *A companion to tourism* (ur. Lew, A. A., Hall, C. M., Williams, A. M.), Blackwell Publishing, Oxford, 3-21.

PRENTICE, R., 2004: Tourism motivations and typologies, u: *A companion to tourism* (ur. Lew, A. A., Hall, C. M., Williams, A. M.), Blackwell Publishing, Oxford, 261-279.

WILLIAMS, S., 2009: *Tourism geography – a new synthesis*, Routledge, London

IZVORI

Tourism market trends, UNWTO, Madrid, 2006.

UNWTO tourism highlights, UNWTO,